

T.C.
GIDA TARIM VE HAYVANCILIK
BAKANLIğI

DGRV
DIE GENOSSENSCHAFTEN

Türk-Alman Kooperatif Birlikleri İşbirliği (TAKBİ) Projesi

KOOPERATİF BİRLİKLERİ İÇİN HİZMET YETERLİLİK BELGESİ

1. Giriş

Nisan 2016'dan itibaren Türkiye Cumhuriyeti Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB) ile Almanya Gıda ve Tarım Federal Bakanlığı (BMEL)'nin işbirliği ve desteğiyle “**Türkiye’de Tarımsal Amaçlı Kooperatif Birliklerinin Güçlendirilmesine Yönelik Türk – Alman Kooperatif Birliklerinin İşbirliği**” bir proje uygulanmaktadır. Kısaca **TAKBİ Projesi** olarak adlandırılan bu projenin amacı, adından da anlaşılacağı üzere, proje kapsamında yer alan tarımsal amaçlı kooperatif birliklerinin hizmet sunum kapasite ve kalitesinin artırılmasına ve ortakların ihtiyaçlarına yönelik sunulan bu hizmetlerin sürdürülebilir olmasına katkı sağlamaktır.

Proje, Türkiye adına üç kooperatif merkez birliği (HAY-KOOP, KÖY-KOOP ve TARIM-KOOP), Almanya adına ise DGRV (Alman Kooperatifleri Konfederasyonu) tarafından yürütülmektedir. İlk yıl Çanakkale, Balıkesir, Burdur ve Denizli illerinde uygulanan projeye ikinci yıldan itibaren Bursa ve Muğla illeri dahil edilmiştir. Dolayısıyla bu illerdeki kooperatif birlikleri de projenin yürütücüleri arasında yer almaktadır.

Projenin uygulandığı bölgeler şekil 1’de görülmektedir.

GTHB adına Tarım Reformu Genel Müdürlüğü’nün Teşkilatlanma Dairesi Başkanlığı proje çalışmalarına her türlü desteği vermektedir.

TAKBİ Projesinin en önemli ve ayırıcı özelliklerinden birisi projede yapılacak işlerin bir **çalışma grubu** aracılığıyla kararlaştırılması ve planlanmasıdır. Aylık aralıklarla toplanan bu çalışma grubunda proje yürütücülerinin temsilcileri bulunmaktadır. Çalışma grubu demokratik kurallara uygun çalışmakta ve kararlar genellikle oy birliğiyle alınmaktadır. Bu

da kararların daha çok sahiplenilmesine ve uygulamanın etkinliğine yansımaktadır.

Şekil 1. Proje bölgeleri

TAKBİ Projesinin bir diğer ayırıcı özelliği ise **danışmanlık ve eğitim projesi** olmasıdır. Buna göre, DGRV Almanya ve diğer ülkelerdeki tecrübelerini ve bilgi birikimini her iki yolla Türk Ortaklarına aktarmaya gayret gösterecek, onlar da kendi ortaklarına bu bilgi ve tecrübeleri aktaracaktır.

Yukarıda belirtilen amaçla uygulamaya konulan TAKBİ Projesi, 2012-2016 döneminde uygulanan “**Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı (TÜKOSEP)**” ve Türkiye’de uygulanan tarım politikalarıyla uyum halindedir.

Bilindiği üzere, TÜKOSEP kapsamında belirlenen 7 stratejik hedeften birisi olan 6 numaralı hedef kooperatiflerin kurumsal ve profesyonel yönetim kapasitelerinin artırılmasıdır. TAKBİ Projesinin bir numaralı hedefi de budur. Şöyle ki, üç hedeften oluşan projenin bir numaralı hedefi proje kapsamında yer alan tarımsal amaçlı kooperatif birliklerinin şeffaf ve etkin bir yönetim sistemini kurmak ve işletmektir. Böylesi bir yapıya kavuşabilmesi için birliklerin

kurumsallaşması ve profesyonel yönetim kapasitelerini arttırması şarttır.

TAKBİ Projesinde yer alan üç numaralı hedef bölgesel, ulusal ve uluslararası alanda kooperatif birliklerinin işbirliği ve iletişim ağları geliştirmesi ve ortak girişimlerde bulunmasıdır. Bu da TÜKOSEF'te üç numaralı stratejik hedefle uyum içindedir.

Projenin iki numaralı hedefi ise, ortaklarının ihtiyaçlarını gözecek şekilde kooperatif birliklerinin hizmet kapasite ve kalitelerini arttırmasıdır. Bu hedef, TÜKOSEF'in ana amacıyla uyum içindedir. Kooperatifler ve kooperatif birlikleri ortaklarını memnuniyetini arttıracak şekilde hizmet verdikleri ölçüde ortakların onlara güveni artacak, işbirliği yapma isteği ve aidiyet duygusu yükselecektir. Dolayısıyla, kooperatifler süreç içinde güvenilen, hizmet sunan, tercih edilen başarılı birer ekonomik model haline dönüşebilecektir.

TAKBİ Projesinin başarısını ölçmek için aşağıda belirtilen iki göstergeye bakılacaktır:

- a) Kooperatif birliklerinin yönetim şekli ne ölçüde şeffaftır?
- b) Kooperatif birlikleri hangi konularda ortaklarına hizmet sunmaktadır ve bu hizmetler ortakların ihtiyaçlarıyla ne ölçüde uyumludur?

Şeffaf bir yönetim sistemi için kurumsallaşmanın şart olduğuna yukarıda değinilmişti. Diğer bir ifadeyle, şeffaflığı sağlayabilmesi için kooperatif birliğinin yeterli fiziki alt yapıya sahip olması, yeterli sayıda ve kalitede personelinin bulunması, belge yönetim sistemini kurması, uzun vadeli kalkınma planlarının bulunması, iyi işletilmesi gibi koşulları

yerine getirmesi gerekir. Tüm bunları yaptığını da belgeleyebilmesi şarttır.

Ortaklarının ihtiyaçlarına yönelik etkin hizmet kooperatiflerin ve kooperatif birliklerinin varlık nedenidir. Bunun için, her şeyden önce, düzenli aralıklarla ve güvenilir yollarla ortakların talep ve ihtiyaçlarının belirlenmesi ve buna uygun olarak hizmetlerin planlanması ve uygulanması, sonuçta da ortakların memnuniyetlerinin anket vb. yollarla ölçülmesi gerekir.

Burada ilginç olan husus, TAKBİ Projesinin amaç ve hedefleri ile Türk Standartlar Enstitüsü (TSE) tarafından verilen Hizmet Yeterlilik Belgesi (HYB) ile ilgili standardı arasındaki benzerliktir. İzleyen kısımlarda bu benzerliklere ayrıntılı biçimde yer verilecektir. Burada vurgulanabilecek ana husus, her kooperatifin ve kooperatif birliğinin HYB almayı ve bu belgenin gereklerini yerine getirmeyi hedef edinmeleridir.

2. Hizmet Yeterlilik Belgesi (HYB) nedir ve neden gereklidir?

Hizmet Yeterlilik Belgesi (HYB) Türk Standartları Enstitüsü (TSE) tarafından verilen bir belgedir. Bu belgeyi alan kurum, TSE tarafından belirlenen standartlara uygun yapılandığını ve verdiği hizmetlerin de TSE standartlarına uygun olduğunu kanıtlamış sayılır. Diğer bir deyişle, söz konusu kurum bu belgeyi almakla TSE tarafından bir çeşit akredite edilmiş sayılır. Çünkü, KOSGEB gibi kurumların açmış olduğu ihalelere katılabilmek için bu belgeyi almak şarttır.

TSE standartlarına uygun hizmet verdiklerini kanıtlayan kurumlar bir yıllık süreli HYB almaya hak kazanır. Belgenin süresi bitmeden bir ay önce başvurulduğu takdirde, TSE

uzmanları yeniden gerekli incelemeleri yapar ve uygun olduğuna kanaat getirirlerse belgenin geçerlik süresini bir yıl uzatır. Bu, her yıl yinelenmek zorundadır aksi halde belge iptal edilir.

TSE standartlarına uygun yapılandığını ve hizmet verdiğini kanıtlayan, dolayısıyla da HYB belgesini alan kurumlara TSE bir marka verir. Kurumlar bu markayı hizmetleriyle ilgili her türlü tanıtım ve yazışmalarda kullanabilir. Bu da o kurumlar için ciddi bir prestij meselesidir.

3. HYB alan kooperatif birliği var mı?

Hizmet sektörü için danışmanlık hizmetleri konusunda HYB alan ilk kooperatif birliği **S.S. Balıkesir Bölgesi HAY-KOOP Birliği**dir. Türk-Alman İşbirliği ile yürütülmekte olan Türk-Alman Kooperatif Birlikleri İşbirliği (TAKBİ) Projesi kapsamında hızlı bir gelişme gösteren bu birlik Ağustos 2017’de bu belgeyi almaya hak kazanmıştır.

Aynı projenin kapsamında bulunan **S.S. Denizli Bölgesi HAY-KOOP Birliği** de hizmet sektörü danışmanlık hizmetleri alanında HYB almak için hazırlıklarını tamamlayarak Aralık 2017’de başvurmuş ve yapılan inceleme sonunda bu belgeyi almıştır.

Balıkesir ve Denizli HAY-KOOP Birlikleri dışında tarımsal amaçlı başka kooperatif birliklerinin bu belgeyi alıp almadığı hakkında elimizde herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

4. Kooperatif birliklerinin HYB almak istemeleri iyi bir girişim mi?

Kooperatif birliklerinin bu konuya ilgi göstermesi oldukça sevindiricidir. Sevindiricidir çünkü, bu belgeyi almak için

birlikler kurumsallaşma yönünde ciddi adımlar atmak zorundadır. İleride yapılacak açıklamalardan anlaşılacağı üzere, HYB almak için başvuracak kurumların alt yapısını yeterli seviyeye getirmiş olması, doğru bir personel politikası geliştirmiş ve uygulamaya koymuş olması, kurum içi eğitim çalışmaları yapması, doküman ve bilgi yönetim sistemini kurmuş olması gerekir. Ayrıca, müşteri ve personel memnuniyetini de dikkate alıyor ve değerlendiriyor olması şarttır.

5. TAKBİ Projesi ile HYB arasında bir ilişki var mı?

HYB almaya yönelik çalışmalar ile 2016 yılından itibaren uygulamaya konulan TAKBİ Projesi arasında önemli benzerlikler vardır.

Giriş kısmında belirtildiği üzere, TAKBİ Projesinin üç hedefi vardır. Bunlardan ilki kooperatif birliklerinin kurumsallaşmalarını destekleyerek şeffaf ve etkin bir yönetim sistemine sahip olmalarını sağlamaktır. Projenin ikinci hedefi ise kooperatif birliklerinin hizmet kapasitesi ve kalitesinin arttırılmasıdır. Dolayısıyla, HYB almak isteyen birlikler aynı zamanda TAKBİ Projesi hedeflerine de hizmet etmektedir. Tabii, TAKBİ Projesi kapsamında aktif çalışan birliklerin aynı zamanda HYB almak için gerekli koşulları karşılamada avantaj sağladıkları ve ilerleme kaydettikleri de doğrudur.

Özetle, TAKBİ Projesinde olsun veya olmasın tüm kooperatif birliklerinin HYB almak için çaba harcamalarında fayda vardır. HYB alan ve izleyen yıllarda da gereklerini yerine getiren birlikler TAKBİ Projesinde öngörülen 3 hedeften ikisine erişmiş olacaktır.

6. HYB almak için ne yapmak gerekir?

HYB almak isteyen kooperatifler ve kooperatif birliklerinin, ilk olarak, en yakındaki TSE temsilciliğine uğrayıp konu hakkında bilgi almalarında fayda vardır. Gitmeden önce www.iso-belgesi.net/wp-content/uploads/2014/03/DD031-TS_13573.pdf kodlu belgeyi internetten indirip incelemek TSE uzmanlarıyla yapılacak görüşmeleri daha anlaşılır ve faydalı kılacaktır. Eylül 2013'te "TS 13573" koduyla yayımlanmış olan bu belge "İş Yerleri - Danışmanlık Hizmetleri - Sınıflandırma - Genel ve Özel Kurallar" adlı bir standarttır.

TS 13573 kodlu standartta HYB almak için öngörülen kurallar üç başlık altında toplanmıştır:

- 1) Yapısal özelliklerle ilgili kurallar
- 2) İşletmecilikle ilgili kurallar
- 3) Çalışanlarla ilgili kurallar

Bu üç başlık altında toplanan kurallara uyan kooperatif birlikleri HYB almak için aday olabilirler. Aksi halde sadece zaman kaybı olur. Bu noktada bir kez daha şu hususa vurgu yapmakta fayda var: HYB almak isteyen kooperatif birlikleri başvuru yapmadan önce "Biz bu hizmetleri TSE standartlarına uygun biçimde yapıyoruz. TSE yetkililerine şöyle diyebilmelidir: "Buyurun; alt yapımızı, işletme koşullarımızı, dokümantasyon sistemimizi, personel varlığımızı, sunduğumuz danışmanlık hizmetlerini inceleyiniz. Biz öngördüğünüz tüm koşulları yerine getiriyoruz". Henüz danışmanlık hizmeti vermeyen, daha doğrusu TSE standartlarında danışmanlık hizmeti vermeyen birliklerin başvurmaması gerekir.

7. HYB almak için yapısal özellik ile ilgili konulan kurallar uyulamayacak kadar zor mudur?

Kesinlikle hayır. İncelenmesi halinde görülecektir ki, bu başlık altında, çalışanına değer veren her işyerinde uyulması gereken kurallardan söz edilmektedir. Bunlara şu örnekler verilebilir:

- İşyerinin aydınlatılması ve ısıtılması,
- Yangından korunma,
- Eczacı dolabı ve ilk yardım çantası,
- İşyeri tabelası
- Elektronik araç-gereç ve makinelerin bakım sözleşmeleri
- Belge saklama prosedürleri
- Arşiv
- Belge imha prosedürleri

Bu ve benzer kurallara uyulması çalışanlar ve yöneticilerin yanı sıra hizmetlerden faydalanan kişiler için de faydalıdır.

8. İşletmecilik ile ilgili ne tür kurallar uymak gerekecek?

HYB almak isteyen birliklerin zorlanacağı kuralların çoğu bu bölümde yer almaktadır. 2012 sonunda uygulamaya konulan ve kısaca TÜKOSEP olarak adlandırılan Türkiye Kooperatifçilik Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nda belirtildiği üzere, kooperatiflerin ve üst birliklerinin işletmecilik hakkında önemli eksiklikleri bulunmaktadır. Bu eksikliklerin bir kısmı yöneticilerin eğitim seviyesinin yetersizliğinden, bir kısmı da ülkede hakim olan alışkanlıklardan, geleneklerden kaynaklanmaktadır. Her halükarda işletmecilik konusunda TS

13573'te belirtilen hususlara dikkat etmek ve gereğini yerine getirmek gerekir.

HYB adayı olan kooperatif birliklerinin işletmecilik açısından aranan bazı koşullar şunlardır:

- Kooperatif birliği organizasyon yapısını tanımlamış ve organizasyon şeması da çıkarılmış olmalıdır. Buna bağlı olarak, danışmanlık hizmeti verecek birimin belirlenmiş ve hizmet verecek alt yapı ve personel kapasitesine eriştirilmiş olmalıdır.
- Birimlerin ve çalışanların görev tanımları yapılmış ve ilgili kişilere görevleri yazılı olarak tebliğ edilmiş olmalıdır.
- Sunduğu her bir hizmet ile ilgili iş programları ve bunlara uygun iş sözleşmeleri hazırlanmış ve doküman haline getirilmiş olmalıdır.
- Danışmanlık hizmeti almak isteyenlerin nasıl bir yol izleyeceği, nereye ve ne şekilde başvurabilecekleri, başvurularda hangi bilgilere ihtiyaç duyulduğu, başvuruların hangi kriterlere göre nasıl değerlendirileceği açık biçimde tanımlanmış olmalıdır. Bu hususların ya liflet veya kitapçık halinde ya da web sayfasında ilgililere duyurulmuş olmalıdır.
- Hizmet talep başvurusunun kabul edilmesi halinde bunu izleyecek faaliyetler ve bu faaliyetlerin işlem sırası, işlemleri yapacak uzmanların görevlendirilmesi, hizmet alan ve verenin haklarını, görevlerini ve sorumluluklarını kapsayan sözleşmelerin yapılması gibi hususların belirlenmiş ve hizmet talep edenlerin bilgisine sunulmuş olması gerekir.

Özetle; HYB adayı kooperatif birliği sunacağı hizmetle ilgili olarak sunacağı tüm hizmetleri hizmet almaya talip kooperatiflerin (müşterilerin) anlayacağı şekilde tanıtmak, hak ve sorumlulukları belirtmek, iş sözleşmeleri ve programları hazırlamak ve gereğini yerine getirmekle yükümlüdür. Tüm bunları yaparken de TSE standartlarına uyduğunu kanıtlayabilmelidir.

Yukarıda yer alan açıklamalar HYB adayı birlik yöneticilerinin gözlerini korkutmamalıdır. Aslında bu kurallara uymak da çok zor değildir. Mesele, buna inanmak ve gereğini yapmak için çabalamak meselesidir. Sonuçta iyi işleyen şeffaf ve güven veren bir yönetim sistemi tesis edilmiş olacaktır. Bu kurallara uygun davranan birlikler var ise, bu demek oluyor ki, diğer birlikler de bunların gereğini yerine getirebilir.

9. Çalışanlar ile ilgili kurallara uymak kolay mı?

HYB almak isteyen birliklerin uyması gereken bir diğer kurallar grubu personelle ilgili olanıdır. Kooperatif birlikleri, her şeyden önce, bir insan kaynakları talimatı çıkarmakla yükümlüdür. Söz konusu talimatta bulunması gereken hususlardan bazıları şunlardır:

- Personelin görev tanımları
- Her bir görev yerinin yetki ve sorumlulukları
- Sahip olunması gereken eğitim belgeleri
- Giyilecek iş elbiseleri
- Taşınacak tanıtıcı kimlik kartları

Ayrıca, her bir çalışanla ilgili özlük bilgileri bir özlük dosyası içinde kayıt altına alınması, saklanması ve izlenebilir olması sağlanmalıdır. Özlük dosyalarının ne şekilde hazırlanacağı ve hangi bilgilerin dosyada yer alacağı 4857 sayılı İş Kanunu'nun

75. Maddesinde belirlenmiştir. Söz konusu Kanun maddesinde aranan evraklar çizelge 1’de görülmektedir.

Çizelge 1. Özlük dosyasında kanun gereği bulunması zorunlu belgeler

İŞÇİ ÖZLÜK DOSYASINDA BULUNMASI GEREKLİ BELGELER (*)

Sıra	Belge Adları	Notlar	X
1	İşe Başvuru Formu		
2	Hizmet Akdi (4857 Sayılı Yasa Gereği Zorunludur)		
3	İmza Sirküleri		
4	Sigortalı İşe Giriş Bildirgesi		
5	Sigorta Kartı veya Fotokopisi (Önlü arkalı)		
6	İkametgâh Belgesi (Muhtarlıktan Alınacak-Yılda bir kez yenilenmelidir)		
7	Çalışanın Kendisi ve Bakmakla Yükümlü Olduğu Aile Üyelerinin Nüfus Cüzdanları Fotokopileri, Evli personelin Evlilik Cüzdanı Fotokopisi		
8	Savcılık Belgesi (Adli Sicil Kaydı)		
9	Sağlık Raporu (Hastane Sağlık Kurulu veya İşyeri Hekiminden Alınacak)		
10	Daha Önceki Çalıştığı Yere İlişkin Bonservis Belgeleri		
11	Vergi Kimlik Numarası (Herhangi bir vergi dairesinden alınabilir)		
12	Tasarufu Teşvik Numarası-İşyeri Değişikliğinde Düzenlenen Tasarufu Teşvik Bildirim Belgesi (En son çalışılan işyerinden)		
13	Askerlik Durumunu Gösteren Belgeler		
14	Kan Grubunu Gösterir Belge		
15	Fazla Çalışma Muvafakatnamesi		
16	Çalışanın Çalıştığı Birim ve Görevlendirmeler ile İlgili Düzenlenen Belgeler		
17	İhtarname ve Alınan Savunmalar		
18	Performans Değerlendirme Formları (İş Güvencesi Kapsamında Önemlidir)		
19	Ücretsiz İzinler ile Yıllık Ücretli İzin ile İlgili Dilekçe veya Formlar		
20	Yasal İhbar ve Kıdem Tazminatı Bordroları, İbranamelemler		
21	Hizmet Akdinin Sona Ermesine İlişkin Düzenlenen Tutanaklar ve Belgeler		
22	2 Adet Vesikalık Fotoğraf		

* Bu belgelere ilave olarak işverence dosyada bulunması istenilen kayıt ve belgeler ilave edilebilir

İnsan kaynaklarını geliştirmek amacıyla izlenecek politika ve stratejinin de belirlenmiş olması gerekir. Bunlar arasında hizmet içi eğitimler özel bir konuma sahiptir. Çalışanların hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi, eğitimlerin planlanması, uygulanması ve başarı ve memnuniyetin ölçülmesi konularında kurumun bir dokümanının olması gerekir.

Danışmanlık hizmetlerinde kullanılacak uzmanların en az 4 yıllık yüksek öğrenim görmüş olmasına dikkat edilmelidir. Eğitim seviyesi daha düşük olan, fakat eğitim becerileri ve deneyimleri yüksek kişilerden yardımcı danışman olarak faydalanması olasıdır. Her bir danışmanlık hizmet alanı için en az iki uzmanın istihdam ediliyor olması veya onlardan dış uzman şeklinde faydalanılabiliyor olması şarttır.

Kurum, personel alımı gibi mülakat gerektiren işlerde görevlendirilmek üzere kendi alanında en az 4 yıllık yüksek öğrenim görmüş kişilerden faydalandığını kanıtlayabilmelidir.

Gerek danışmanlık gerekse mülakat işlerinde kullanılacak uzmanların hepsinin kadrolu çalışan olması şartı yoktur. Bunlardan bir kısmı dış uzman adı altında sözleşmeli çalışanlar da olabilir. Fakat, her halükârda birlik, hizmet sözleşmesinde taahhüt ettiği hizmeti yerine getirecek nitelikte ve sayıda personeli kadrolu veya sözleşmeli olarak bulundurmakla yükümlüdür. Bunun için HYB adayı veya sahibi birliklerin uygun niteliklere sahip yeterli sayıda uzmanla sözleşme yaparak veya kadroya alarak bir uzman havuzu oluşturmalıdır. Her uzmanın uzmanlık alınıyla ilgili belgeleri, gerçekleştirdiği çalışmalar, sahip olduğu referanslar vb. bilgilerin yer aldığı güncel bir bilgi sisteminin mevcut ve yönetilebilir olması şarttır.

TSE yetkilileri HYB almak üzere başvuran kooperatif birliğinin hizmet içi eğitimler düzenlediğini görmek isterler. Bunun için birliğin bir hizmet içi eğitim talimatı ve/veya prosedürü ve bunlara uygun olarak hazırlanmış ve uygulanmış olan eğitim takvimi ve programı bulunmalıdır. Daha doğrusu, TSE yetkililerince yapılacak incelemede birlik bu eğitimlere ve uygulamalarına ilişkin belgeleri göstermek zorundadır.

Yukarıda değinilen insan kaynakları bilgi sistemine danışman olarak kullanılacak uzmanların yanı sıra diğer çalışanların bilgileri de kayıt ediliyor olmalıdır. Diğer bir deyişle, birliğin bünyesinde bir insan kaynakları veri tabanı ve bilgi sistemi olmalıdır. Bu veri tabanında çalışanların kişisel bilgilerinin yanı sıra, diploma ve sertifika bilgileri, katıldığı hizmet içi eğitimler ve sonuçları, daha önce çalıştığı kuruluşlar ve referans bilgileri kayıt edilmiş olmalıdır. Veri tabanına kayıt edilen bu bilgiler, gerektiğinde arzu edilen formatta rapora dönüştürülerek alınabilmelidir. Bunun en kolay yolu elektronik bir veri tabanının kurulması veya kurumda mevcut bir veri tabanına entegre edilmesidir.

Özetle; HYB adayı veya HYB sahibi birlikler çalışanlarıyla ilgili politika ve strateji geliştirmiş, insan kaynaklarını düzenleyen talimat, genelge, prosedür, form vb. dokümanları hazırlamış ve uygulamaya koymuş olmalıdır. Çalışanların yeteneklerini, uzmanlık alanlarını, referanslarını, almış oldukları hizmet içi eğitimleri ve değerlendirme sonuçlarını kapsayan bir bilgi sistemine sahip olmalı ve bu bilgileri her an kullanabilecek şekilde yönetebilmelidir.

10. TSE hangi alanlarda danışmanlık hizmetleri verilmesini öngörüyor?

TS 13573 kodlu standart incelendiğinde danışmanlık hizmetlerinin iki ana başlık altında toplandığı görülür:

- 1) Hizmet sektörü için danışmanlık hizmetleri
- 2) Sanayi sektörü için danışmanlık hizmetleri

Kırsal kesimdeki kooperatiflerin büyük bir bölümü sanayi dışı hizmetlerle uğraşmaktadır. Ayrıca, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu da birliklerin eğitim, danışmanlık, koordinasyon ve temsil görevlerine ağırlık vermiştir. Buradan hareketle, HYB adayı kooperatif birliklerinin hizmet sektörü için danışmanlık hizmetlerine yoğunlaşmalarında fayda vardır.

Burada altı çizilmesi gereken bir sorun, ana sözleşmelerde danışmanlık hizmetleri hakkında açık ve somut bir ifadenin mevcut olması gerektiğidir. Tarımsal amaçlı kooperatif ve birliklerin ana sözleşmelerinde danışmanlık yerine “tavsiye vermek” ifadesi yer almaktadır. Bu da bazı TSE yetkileri tarafından kabul edilmemektedir. Bu açıdan bir sorunla karşılaşılması için birliklerin ana sözleşmelerinde “danışmanlık hizmetleri sunabilir” şeklinde bir değişiklik yapılmasında fayda vardır.

TS 13573 kodlu standartta hizmet sektörüyle ilgili sunulabilecek danışmanlık hizmetleri arasında HYB dahil olmak üzere çok sayıda hizmetin adı listelenmiştir. Kooperatif birlikleri kendi kuruluş mevzuatı ve imkanları ile ortaklarının ihtiyaçlarını dikkate alarak bunlar arasından seçim yapmalıdır.

11. Seçilen danışmanlık hizmeti hakkında yapılması gerekenler nelerdir?

HYB kapsamında sunulan hizmetlerle ilgili kooperatif birliğinin hazırlamış ve uygulamaya koyduğu işlemler aşağıda görülmektedir:

- 1) Hizmet listesi
- 2) Sunulan hizmetin metin ve görsel olarak tanıtımı
- 3) Hizmet talep ve değerlendirme süreci
- 4) Hizmet sunma prosedürü
- 5) Teklif, sözleşme ve iş programı örnekleri
- 6) Uzmanlara ait bilgiler
- 7) Geri bildirim süreci (şikayet ve memnuniyet belirleme ve analizi)
- 8) Raporlama

Yukarıdaki listeden anlaşılacağı üzere, HYB aday veya sahibi olan kooperatif birliği, önce, verdiği hizmetleri bir liste halinde duyurmalıdır. Örneğin liste şu şekilde olabilir:

- a) Kooperatif yönetim danışmanlığı
- b) Kurumsal kimlik danışmanlığı
- c) Kooperatif kurma veya birleştirme danışmanlığı
- d) Pazarlama yönetimi danışmanlığı

Yukarıda sıralanan dört hizmeti verdiğini belirten kooperatif birliği bu hizmetlerin her biri hakkında hangi faaliyetlerin, ne amaçla ve nasıl yapıldığına dair bir tanıtım yazısı yazmak, mümkünse bunu fotoğraf ve video gibi görsel materyalle desteklemekle yükümlüdür.

Aşağıda örnek oluşturması amacıyla yönetim danışmanlığı ile ilgili S.S. Denizli HAY-KOOP Bölge Birliği tarafından hazırlanan bir tanıtım metni görülebilir.

YÖNETİM DANIŞMANLIĞI

Bu hizmetin amacı, S.S. Denizli Bölgesi HAY-KOOP Birliğine ortak kooperatiflerde kurumsal yönetim ilkelerine uygun başarılı bir yönetim sistemi geliştirmede yol göstermek, yardımcı olmaktır.

2012'de yayımlanan Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planında göre yer alan önemli sorunlar arasında kooperatif yöneticilerin işletme bilgi ve tecrübesinin yetersiz ve kurumsal yönetim ilkelerine uymamaları bulunmaktadır. Bu da kooperatiflerin gelişmesini önlemekte, rekabet gücünü düşürmekte, hizmet kapasitesini azaltmaktadır.

Kooperatiflerin karşı karşıya olduğu bu sorunları çözmenin yolu, onlara sistemli ve ihtiyaçları doğrultusunda yönetim danışmanlığı hizmetleri sunmaktır. Yönetim danışmanlığı bir örgütün yönetsel sorunlarını belirlemek, bu sorunları analiz etmek, sorunlara çözüm önerileri getirmek, çözümlerin uygulanabilmesi için ihtiyaç duyulduğunda yardım etmek üzere sunulan hizmetlerden oluşur.

Denizli'de kooperatiflere bu hizmetin üst örgüt olarak S.S. Denizli Bölgesi HAY-KOOP Birliği üzerinden verilmesi hem birliğin varlık gereksidir ve hem de kısa ve uzun vadede ortakların çıkarınadır. Her şeyden önce, birliğin yönde uzmanlara sahip olması, kooperatiflerin sorunlarına hâkim olması ve bu sorunlara çözüm araması bölgede kooperatifçilik sektörüne ciddi katkılar sağlayacaktır.

Danışmanlık sürecinin başlatılabilmesi için, bu hizmete ilgi duyan kooperatifin başvuruda bulunması gerekir. Başvuru için, www.denizlihaykoop.tr adresinde "Hizmetlerimiz" menüsünde bulunan başvuru formunun doldurulup online gönderilmesi yeterlidir. İstenirse, aynı siteden başvuru formu indirilebilir, doldurulup imzalandıktan sonra postayla veya elde birliğin sekretermasına iletilebilir.

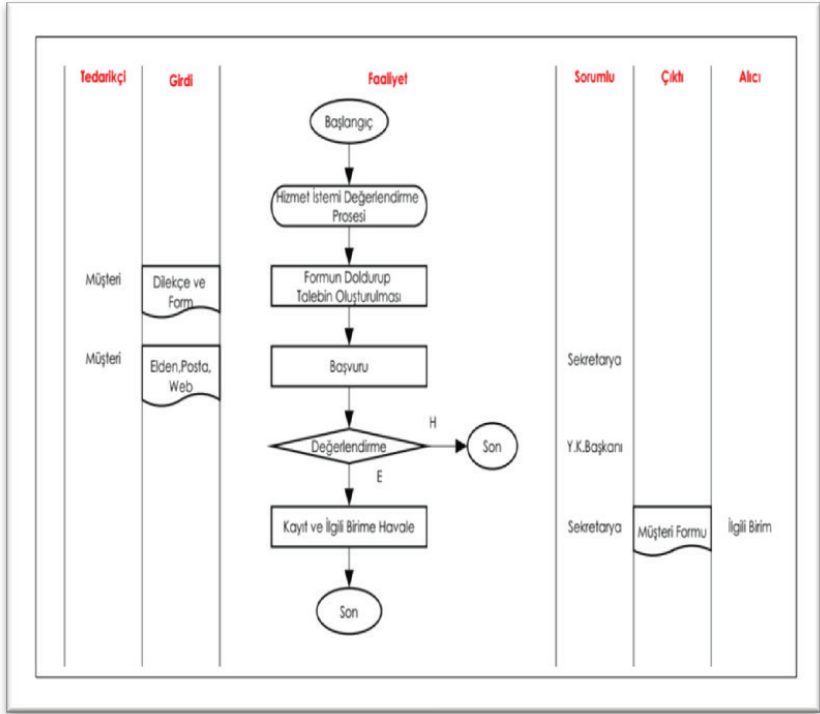
Başvuru, en geç bir hafta içinde değerlendirilir ve talep eden kooperatifle iletişime geçilir. Sorunun boyutlarını genel olarak ortaya koymak amaçlı bir "genel tanı" çalışması yapıldıktan sonra başvuran kooperatife sunulacak danışmanlığın kapsamı, takvimi, danışmanlık hizmeti sunacak uzmanların bilgisi ve danışmanlık bedeli ile ödeme şeklini içeren bir teklif sunulur. Bu teklifin kabul görmesi halinde, sözleşme imzalanır ve iş planı hazırlanarak uygulamaya başlanır.

"Bizimle daha iyisini yapabilirsiniz"

Şekil 2'de ise hizmet talebi ve değerlendirme süreci (prosesi) görülebilir.

Hizmet talep başvurusunun kabul edilmesi halinde hizmet kapsamında yapılacak işlerin sırası ve birbirleriyle ilişkisini gösteren hizmet prosedürü, sunulacak teklif, sözleşme ve iş programı örnek formları da hazır olmalıdır.

Hazır olması gereken bir diğer unsur, verilecek hizmetlerle ilgili görevlendirilebilecek uzmanların özgeçmişleridir.

Şekil 2.Hizmet talebi ve değerlendirme süreci (prosesi)

Ayrıca, hizmet süresince hizmeti alan kooperatiflerin şikayet ve memnuniyetlerini nasıl iletebilecekleri ve gelen bildirimlerin nasıl değerlendirileceği de talimat altına alınmış ve bununla ilgili prosesin de tanımlanmış olması gerekir.

Yapılacak sözleşmede ve iş programlarında raporlama hizmetinin ne kadar arayla ve ne şekilde yapılacağı da belirtilmelidir.

12. HYB başvurusu için nereye, nasıl başvurulur?

TS 13573 ile ilgili yukarıda belirtilen hususlar yerine getirildikten sonra, HYB başvurusu için hazır olduğundan emin olan kooperatif birlikleri TSE temsilciliklerine ve/veya bölge müdürlüklerine www.tse.org.tr adresinden temin edecekleri "**Başvuru Formu**" ile veya "online başvuru" bölümünden başvuru yapabilirler.

Başvuru öncesinde buldukları ilin TSE temsilciliğini, yoksa, bölge müdürlüğünü ziyaret ederek başvuruda izlenecek yol hakkında bilgi almalarında fayda vardır.

HYB adayı kooperatif birlikleri her şeyden önce buldukları ilin Ticaret İl Müdürlüğü'ne giderek bir "cokey numarası" almaları gerekir. Cokey numarası alındıktan sonra, birliğin kuruluşuna dair Ticaret Sicil Gazetesi ve noter onaylı imza sirküleri ile TSE İl Temsilciliği ve Bölge Müdürlüğüne gidilmelidir. TSE yetkilileri sunulan belgeleri inceler ve uygun bulmaları halinde bir başvuru numarası verir. Bu numara kullanılarak www.tse.org.tr adresinden başvuru formu doldurulur.

Başvuru sırasında TSE tarafından belirlenen bir avans miktarını da ödemesi gerekir. 2017 Yılı için belirlenen avans miktarı 650 TL'dir. Söz konusu avansın amacı ön hizmetlerden kaynaklanan masrafların karşılanmasıdır.

13. HYB başvurusundan sonra süreç nasıl işler?

HYB için başvuru işlemleri yapıldıktan sonra süreç şekil 3'teki gibi gelişir. Buradan anlaşılacağı üzere, başvurudan sonra TSE uzmanları ilk adım olarak kooperatif birliğinin temsilcileriyle buluşup onlara yapılacak işler hakkında bilgi verirler. Bir sonraki adım ise hangi konuda incelemelerin yapılacağını

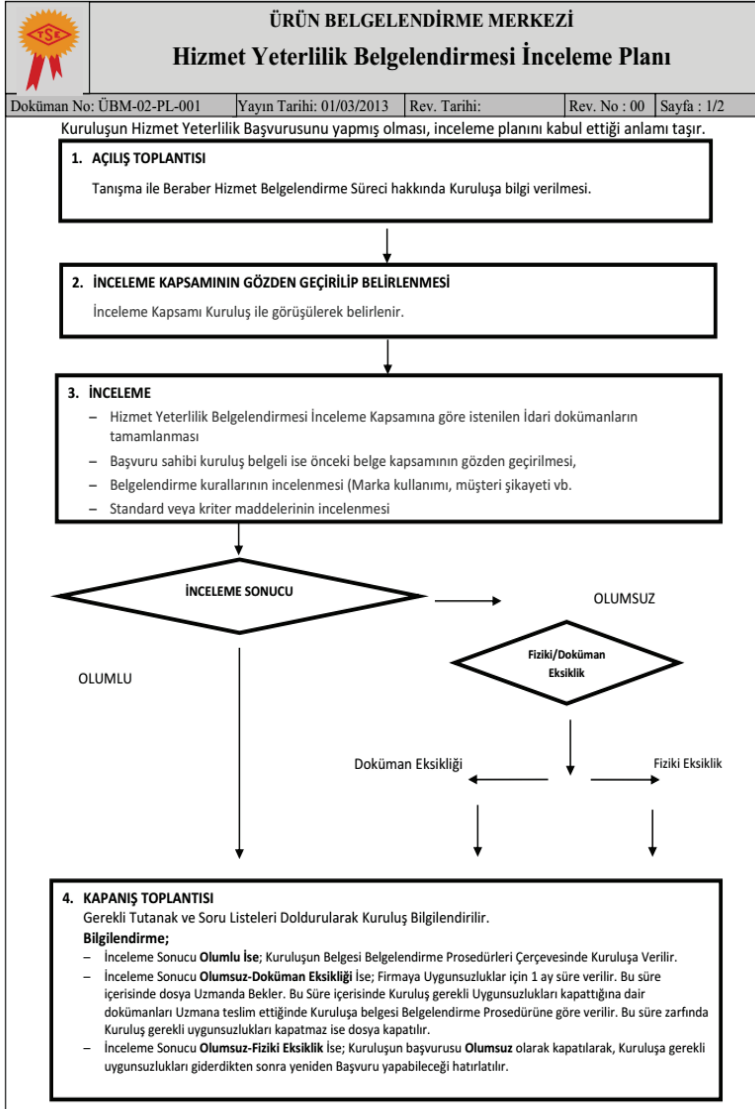
kararlaştırılmasıdır. Buna bağlı olarak, üçüncü aşamaya geçilir ve TSE uzmanları inceleme için ihtiyaç duyulan belgeleri kooperatif birliği yetkililerine bildirir. Talep edilen belgeleri alan TSE uzmanları bunları inceler.

TSE uzmanlarınca yapılacak inceleme sonucu olumlu olursa, birliğin belgesi belgelendirme prosedürü gereğince hazırlanır ve teslim edilir. Verilen HYB bir yıl sürelidir. Süresi bitmeden bir ay önce uzatılması için gerekli belgelerle başvuru yapılabilir.

İnceleme sonucu iki nedenle olumsuz olabilir. Uzmanlar, birliğin fiziki bakımdan yetersiz olduğuna karar verirse, başvuru süreci sonuçlanır ve başvuran kooperatif birliğine fiziki eksiklikler giderildikten sonra yeniden başvurması önerilir. Fiziki eksiklik giderildikten sonra yapılacak başvuru için 2017 yılı için geçerli tarifeye göre ödenecek miktar 500 TL'dir.

Olumsuz görüşün nedeni doküman eksikliği ise, bu eksikliğin giderilmesi için 1 ay süre verilir. Bu süre içerisinde belgeler TSE uzmanlarında kalır. Verilen sürede doküman eksikliği giderilir ise, kooperatif birliğine belgelendirme prosedürü gereğince belgesi verilir. Aksi halde, yani doküman eksikliği zamanında tamamlanmaz ise dosya kapatılır.

HYB almaya hak kazanan kurumların bilgileri TSE tarafından internet ortamında duyurulmaktadır.

Şekil 3. HYB alımı için yapılan başvurudan sonra yapılan işlemlere ait süreç

14. HYB için ne kadar ödeme yapmak gerekir?

2017 Yılı için geçerli fiyatlara göre, HYB için ilk kez başvuruda bulunan bir kurum, 650 TL'si avans olmak üzere toplam olarak 1.150 TL öder.

Doküman eksikliğinden dolayı 1 aylık ek süre alan kurum zamanında eksiklikleri tamamlarsa ek olarak herhangi bir ödeme yapmak zorunda değildir.

Fiziki bir eksiklikten dolayı başvurusu çevrilip dosyası kapatılan bir kurum ise, eksikliğini giderdikten sonra yeniden başvuru yapabilir. Bunun için ise 500 TL ek ödeme yapması gerekir.

Daha önceki kısımlarda belirtildiği üzere, verilen HYB bir yıllık geçerlilik süresine sahiptir. Süresinin son ayına girilirken TSE tarafından kuruma bir uyarı mesajı gönderiliyor. Süre bitmeden yapılacak uzatma başvurusu TSE uzmanları tarafından değerlendiriliyor, ilk başvuruda olduğu gibi bir süreç işletilerek inceleme yapılıyor. Sonuç olumlu olması halinde HYB süresi bir yıl uzatılıyor; olumsuz olur ise, olumsuzluk nedenine göre, yukarıda belirtilen işlemler yapılıyor.

2017 Yılı fiyat listesine göre, süre uzatılması amacıyla yapılacak başvurularda kooperatif birliği 500 TL'yi peşin olarak ödemekle yükümlüdür.

Süre tamamlandıktan sonraki 3 ay içinde belgeyi uzatmak amacıyla başvurmayan kurumların belgesi iptal edilir ve adları web sayfasında HYB alan kurumların yer aldığı listeden çıkarılır.

15. Sonuç

Kurumsallaşmayı güçlendirdiği ve hizmet kalite ve kapasitesini arttırdığı için kooperatif birliklerinin HYB alması için mutlaka özendirilmeli ve teşvik edilmelidir. Bu yolla Türkiye’de kooperatif birliklerinin ve kooperatiflerin önemli bir sorunu çözüme kavuşturulmuş olacaktır.

HYB alınmasına yönelik girişimlerin desteklenmesi için bir diğer gerekçe, bu belgeyi alan birliklerin ortaklarına hizmet verirken bazı kaynaklardan faydalanma hakkı ve önceliği elde edecek olmalarıdır. Örneğin, KOSGEP üzerinden eğitim ve danışmanlık destek programlarına başvuran kooperatifler bu hizmetler için kendi birliklerinden faydalanabilir. Bunun ön koşulu, kooperatif birliğinin HYB sahibi olmasıdır. Aksi halde, hizmeti bir başka kurumdan almak zorunda kalacaktır. Bu ise, hem birliğin hizmet vermesini ve dolayısıyla önemli bir gelir kaynağından faydalanmasını engelleyecek, hem de kooperatiflerin nitelikli hizmet alma şansını zora sokacaktır. Bilindiği üzere, Türkiye’de kooperatifler konusunda uzmanlaşmış özel ve tüzel kişi sayısı ne yazık ki azdır. Daha çok şirketler konusunda uzmanlaşmış kurumlardan alınacak eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin HYB sahibi kooperatif birlikleri tarafından sunulacak hizmetlerin kalitesinde olması düşük bir ihtimaldir.

Özetle; kooperatif birlikleri en kısa sürede eksiklerini tamamlayarak HYB almalı ve bu çerçevede ortaklarına yönelik danışmanlık ve diğer hizmetleri sunmalıdır.

Bunun iki önemli nedeninden ilki bu belgeyi almak için birliklerin kurumsallaşma yönünde ciddi adımlar atmak zorunda kalmasıdır. İleride yapılacak açıklamalardan anlaşılacağı üzere, HYB almak için başvuracak kurumların alt

yapısını yeterli seviyeye getirmiş olması, doğru bir personel politikası geliştirmiş ve uygulamaya koymuş olmalı, kurum içi eğitim çalışmaları yapıyor olmalı, doküman ve bilgi yönetim sistemini kurmuş olmalıdır. Ayrıca, müşteri ve personel memnuniyetini de dikkate alıyor ve değerlendiriyor olması gerekir.

Bir diğer önemli neden, hizmet kalitesine önem vermek zorunda kalacak olmalıdır. Belgeyi almaya aday olan kooperatif birliği müşteri memnuniyetini esas aldığını kanıtlayan bir sistemi kurmuş ve işletiyor olmak zorundadır.

Her iki açıdan bakıldığında, HYB almaya yönelik çalışmalar ile 2016 yılında uygulamaya TAKBİ Projesi arasında önemli benzerlikler olduğu açıkça görülecektir. Nitekim, 3 hedefe yönelik planlanmış olan TAKBİ Projesinin ilk hedefi kooperatif birliklerinin kurumsallaşmalarına destek olmaktır. İkinci hedefi ise kooperatif birliklerinin hizmet kapasitesi ve kalitesinin artırılmasıdır. Dolayısıyla, HYB almak isteyen birlikler bir yandan TAKBİ Projesi hedeflerine de hizmet etmektedir. Tabii, TAKBİ Projesi kapsamında aktif çalışan birliklerin aynı zamanda HYB almak için gerekli koşulları karşılamada avantaj sağladıkları ve ilerleme kaydettikleri de doğrudur.

Özetle, TAKBİ Projesinde olsun veya olmasın tüm kooperatif birliklerinin HYB almak için çaba harcamaları arzulanır; HYB alan ve izleyen yıllarda da gereklerini yerine getiren birlikler TAKBİ Projesinde öngörülen 3 hedeften ikisine erişmiş sayılır.

Başarılar dileriz.

Bundesministerium
für Ernährung
und Landwirtschaft

Bu kitapçık
Türk –Alman Kooperatif Birlikleri İşbirliği (TAKBİ) Projesi kapsamında
Federal Alman Gıda Tarım Bakanlığı'nın (BMEL) finansal desteği ile basılmıştır.